

Духовність як професійна якість сучасного вчителя фізичної культури

Роботу виконано на кафедрі спортивних ігор ВНУ ім. Лесі Українки

У статті розглянуто розуміння природи духовності майбутніми вчителя фізичної культури. Виявлено, що переважна більшість опитаних студентів вірить у свої духовні сили.

Ключові слова: духовність, духовні цінності, особистість, професійна духовність.

Кричфалушій М. М. Духовность как профессиональное качество современного учителя физической культуры. В статье рассмотрено понимание природы духовности будущего учителя физической культуры. Обнаружено, что подавляющее большинство опрошенных студентов верят в свои духовные силы.

Ключевые слова: духовность, духовные ценности, личность, профессиональная духовность.

Krychfalushiy M. V. Spirituality as a Professional Feature of Modern Physical-Training Teacher. The article is focused on the spirituality understanding by the future physical-training teachers. It is determined that majority of the students believe in their spiritual powers.

Key words: spirituality, spiritual values, personality, professional spirituality.

Постановка наукової проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний освітній простір потребує вчителів фізичної культури з високим рівнем сформованості духовності, готових формувати високодуховну особистість шкільної молоді.

Справа формування особистості є не тільки вирішальною, а й досить складною, яка потребує глибокого й усебічного підходу. Розв'язання проблеми формування високодуховної особистості на сучасному етапі визначається стратегічними завданнями державної національної програми "Освіта" ("Україна XXI століття").

Духовність – поняття багатогранне й складне. Воно охоплює всі світоглядні аспекти пізнання та розуміння світу, важливі проблеми життєтворчості, емоційної сфери діяльності, відчуття душею й серцем живого духу довілля в самому собі.

Проблема, пов'язана з формування духовності особистості, здавна привертала до себе увагу філософів, педагогів, психологів. Вона відображена у філософському та культурологічному аспектах у працях Арістотеля, Платона, І. Канта, Г. Сковороди, П. Могили, М. Драгоманова, М. Костомарова й багатьох інших.

Зазначимо, що проблема формування духовності студентської молоді є однією з головних проблем у нашій державі, тому успішний розвиток демократичних процесів в Україні залежить від багатьох умов, серед яких провідне місце посідає духовне відродження громадян. Адже саме духовність надає надзвичайності всім психічним характеристикам людини.

Сучасний учитель фізичної культури покликаний виступати як соборна особистість, здатна вести за собою учнів шляхом сходження до духовності. Однак глобальні зміни, що відбуваються в нашій державі, значно загострили проблему виховання духовності особистості.

У сучасних умовах у молодіжному середовищі спостерігається зниження рівня духовності, несприйняття духовних цінностей тощо. У зв'язку з цим духовний розвиток студентської молоді дуже важливий у наш час. Отже, актуальним є пошук нових психолого-педагогічних засобів підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичного виховання та спорту до формування духовності в учнівської молоді.

Однак зміст освіти у вищих фізкультурно-спортивних навчальних закладах слабо націлений на формування духовності у своїх вихованців. Практика показує, що випускники ВНЗ не підготовлені ні духовно, ні педагогічно до роботи з учнями з формування в них духовності. Існуюча система педагогічної освіти не передбачає оволодіння майбутнім учителем фізичного виховання теорією та методикою духовного виховання учнів.

Духовність – поняття багатогранне й складне. Воно охоплює всі світоглядні аспекти пізнання та розуміння світу, важливі проблеми життєтворчості, емоційної сфери діяльності, відчуття душею й серцем живого духу довілля в самому собі.

Професійна духовність – складний стан внутрішнього світу педагога. Духовність у фізкультурно-спортивній діяльності – це здатність до професійної рефлексії, бути доброзичливим, милосердним,

справедливим, чуйним, уважним, порядним, совісним, здатність до міркування про долю вихованців, до самоаналізу.

Психологічні механізми виховання духовності особистості обґрунтовані в дослідженнях М. Бо-ришевського, В. Зінченка, Н. Коваль [2; 5; 7].

Питання взаємозв'язку духовності та сучасної системи освіти розглядали такі вчені, як П. Щербень, О. Вишневський, В. Зінченко, Т. Тюріна, Г. Шевченко [3; 5; 8–10].

Проблема формування та розвитку саме духовності майбутнього педагога розглядається в працях Б. Вольфова, В. Беляєвої, Г. Шевченка, М. Євтуха, О. Климової [1; 4; 6; 9].

Окремі аспекти проблеми виховання духовності особистості подаються в працях О. Майкіної, Т. Власової, К. Журби, Б. Неменського, О. Олексика.

У педагогічній інтерпретації, духовність – це інтегрована властивість особистості, яка виявляється в необхідності жити, творити відповідно до ідеалів істини, добра й краси, яка є показником рівня людських стосунків, почуттів, морально-естетичної громадянської позиції, здатності до співпереживання, жалю та милосердя.

Незважаючи на посилений інтерес до виховного процесу у ВНЗ, який пов'язаний зі зміною парадигми освіти XXI століття, проблема формування духовності в студентів – майбутніх учителів фізичної культури – ще залишається недостатньо вивченою та недостатньо технологічно розробленою.

Мега роботи полягає у виявленні розуміння студентами – майбутніми вчителями фізичної культури – сутності й змісту понять *духовність* і *духовні цінності*.

Організація та методи досліджень. У дослідженні взяли участь студенти II–V курсів інституту фізичної культури та здоров'я ВНУ імені Лесі Українки. Загальна кількість учасників дослідження – 103 особи, із них 80 – чоловічої статі й 23 – жіночої статі віком від 18 до 25 років.

Студентам була запропонована анкета відкритого типу. Вона складалася з одного розділу, що стосується духовних цінностей.

Досліджуваним пропонувалося розмістити духовні цінності в порядку особистої значущості (від найбільш значущого – мінімальний (min) цифровий індекс, до найменш значущого – максимальний (max) цифровий індекс).

Результати досліджень та їх обговорення. На запитання “Як ви розумієте поняття «духовність»?” 23,4 % опитаних респондентів духовність пов'язують зі свідомістю й світоглядом особистості, 35,7 % – ототожнюють із релігією, 39,2 % – узагалі відмовилися відповідати. На нашу думку, це пов'язано з тим, що сьогодні, як і раніше, професорсько-викладацький склад вищих фізкультурно-спортивних навчальних закладів не надає особливої уваги формуванню духовності особистості студента. Наведемо деякі судження респондентів, як вони розуміють поняття духовність, духовні цінності:

- 1) духовність – це внутрішній світ людини;
- 2) духовність – це те, без чого людина не може існувати морально;
- 3) духовність, духовні цінності, слова говорять самі за себе;
- 4) духовні цінності – це культура нації, її менталітет і потенціал.

Аналіз відповідей опитаних респондентів свідчить, що думки студентів різні в розумінні природи духовності й духовних цінностей.

У відповідь на запитання “Кого можна назвати високодуховною людиною?” отримано відповіді, які відображені в табл. 1.

Таблиця 1

Результати дослідження уявлення студентів про високодуховну людину, %

№ з/п	Шкала цінностей	Студенти	
		чоловічої статі	жіночої статі
1	Хто живе в гармонії із собою і світом	3,8	4,0
2	У кого різнобічні духовні потреби й інтереси	20,1	19,2
3	Хто любить дітей, шанує старших, піклується про жінку-матір	23,4	23,0
4	Хто живе по совісті	25,5	26,1
5	Хто відповідальний за себе й навколишній світ	7,8	6,3
6	Хто гуманний до людей і всього, що є на планеті	15,8	19,0
7	Хто вміє дотримуватися законів Природи та Космосу	3,6	2,4

Як видно з табл. 1, студенти і чоловічої, і жіночої статі духовно багатою людиною назвали того, хто живе по совісті, хто любить дітей, шанує старших, піклується про жінку-матір.

Совість – це духовна пам'ять людського серця. Совість – анатомічний ніж, що розкриває гріховне серце.

Характерною ознакою високодуховної особистості, на думку майбутніх учителів фізичної культури, є її гуманістична поведінка, національно-патріотична свідомість людини, високоморальні вчинки, прагнення до реалізації у власному житті загальнолюдських цінностей, потяг до істини та прекрасного.

Привертають уваги роздуми наших студентів над проблемами духовності. Вони, зокрема, вважають, що людям із високими духовними рисами в нашому суспільстві жити важко, що в житті допомагають якості, які належать до бездуховності.

У відповідь на питання “Чи вірите Ви у свої духовні сили?” отримано такі відповіді, подані в табл. 2.

Таблиця 2

Самооцінка студентами своїх духовних сил, %

№ з/п	Відповіді	Курс		М
		II	V	
1	Так	54,2	61,1	57,7
2	Ні	25,4	19,5	22,4
3	Не знаю	20,3	19,4	19,8

Наведене в табл. 2 свідчить, що переважна більшість опитаних респондентів у середньому (57,7 %) позитивно оцінили віру у свої духовні сили, 22,4 % – дали негативну відповідь, 19,8 % – не дали конкретної відповіді. Ось висловлювання респондента, який не вірить у свої духовні сили: “Не вірю, тому що нині світом правлять гроші й занадто багато людей живуть тільки для себе”.

Характерним є також те, що студенти називають духовність важливою складовою частиною загальної культури особистості, але переважна більшість з них (56,7 %) не вважають, що духовні сили в них достатньо розвинені.

Слід зазначити, що духовний розвиток особистості передбачає якісні та кількісні зміни у виборі моральних ідеалів, ціннісних орієнтацій, життєвих планів, які здійснюються в процесі зростання рівня самовдосконалення, самовиховання, самоактуалізації й самореалізації індивіда.

Висновки. Вивчення розуміння поняття *духовність* показало, що переважна більшість опитаних студентів – майбутніх фахівців у галузі фізичного виховання та спорту – недостатньо розуміють її зміст та структуру.

У межах дослідження встановлено, що 57,7 % студентів позитивно оцінили віру у свої духовні сили.

Перспективи досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів у розробці проблеми, що нами розглядалася. Подальшої роботи вимагають розробки питання духовного самовиховання майбутнього вчителя фізичної культури.

Література

1. Беляева В. А. Духовно-нравственное становление будущего учителя / В. А. Беляева // Педагогика. – 1998. – № 5. – С. 67–69.
2. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4 (14). – С. 144–150.
3. Вишневський О. Педагогіка в пошуках духовності / О. Вишневський // Рідна шк. – 2005. – № 7. – С. 3–5.
4. Вульф В. З. Учитель : профессиональная духовность / В. З. Вульф // Педагогика. – 1995. – № 2. – С. 48–52.
5. Зинченко В. П. Образование и духовность / В. П. Зинченко // Современная высш. шк. – 1990. – № 2. – С. 85–92.
6. Климова О. А. Формування духовності майбутнього вчителя у процесі загально педагогічної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. А. Климова. – Луганськ, 2006. – 16 с.
7. Коваль Н. А. Психология духовности личности / Н. А. Коваль. – Тамбов : ТГУ, 1996. – 153 с.
8. Тюріна Т. Шляхи духовного формування особистості : книга для педагогів, психологів, філософів / Т. Тюріна. – Л. : СПОЛОМ, 2005. – 106 с.
9. Шевченко Г. П. Духовність особистості : сучасні погляди і підходи / Г. П. Шевченко, М. Б. Євтух // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. – Вип. 2. – Луганськ : Вид-во Східноукр. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – С. 3–13.
10. Щербань П. Формування духовної культури особистості / П. Щербань // Рідна шк. – 1999. – № 7. – С. 23–28.

Адреса для листування:

Статтю подано до редколегії

43 000, Луцьк, просп. Волі, 13.

18.09.2009 р.